

Recensies Los (*> Literom*)

Schrijver Naegels, Tom
Titel Los : roman
Jaar van uitgave 2005
Bron De Leeswolf
Publicatiedatum 01-05-2005
Recensent Johan Van der Auweraert
Recensietitel Los : roman

Mensen aan wie we ons ergeren spreken we vaak aan op één, veelal irrelevant maar in het oog springend, kenmerk. 'Rossekop', 'brillenkas', 'puistenkop', 'dikzak', zijn labels die op scholen welig tieren. Vermoedelijk komen ze ook bij ons volwassenen nog spontaan op als iemand ons niet aanstaat, maar dringen we de gedachte snel weg en spreken we ze in elk geval niet uit. Op een gelijkaardige manier labelen we vreemdelingen die gedrag vertonen dat ons irriteert. We doen dat eveneens op basis van hun meest in het oog springende eigenschap, dat in zo'n geval (blijkbaar) het 'vreemdeling zijn' is. 'Vuile Marokkaan', 'luie Turk', 'criminele Albanees'... zijn zo snel geboren. In dit laatste geval wordt zulks al snel erg problematisch omdat het om algemene categorieën gaat die ook in andere, gewone omstandigheden gebruikt worden. Én omdat het labels zijn die ook voor racistische motieven gehanteerd worden. Ik weid er hier over uit omdat het volgens mij dit probleem is waar Tom Naegels in "Los" over struikelt. Hij vraagt zich telkenmale haast wanhopig af of ook hij geen racist is, wanneer hij spontaan 'stomme M****' denkt. Terwijl het eigenlijk heel logisch is dat dit in hem opkomt als hij jonge Marokkanen na de moord door een Belgische oude man op een Marokkaanse jongen op auto's ziet lopen en ramen ziet stukslaan. Dat hij niet verder geraakt in zijn zelfanalyse is op zich niet erg, maar het ontnam de auteur voor mij wel van het intellectuele aura dat hij in debatten en kranten vaak krijgt toegewezen.

"Los" is voor mij het dagboek van een columnist, die vlot kan schrijven (het boek lees je in een-twee-drie uit) en grappig uit de hoek komt. Hij belicht in "Los" twee maatschappelijk actuele thema's -- euthanasie en het samenleven van Belgen en Marokkanen in Borgerhout -- die de uitgever het excuus geven om te spreken van "een indringende roman waarin de tegenstrijdigheden van het moderne leven tegen het licht worden gehouden". Dat is het boek zeker niet. "Los" laat vanuit een heel persoonlijk standpunt enerzijds zien hoe een euthanasiewet in de praktijk leidt tot wat we, mochten de omstandigheden minder dramatisch zijn, hilarische toestanden zouden noemen, en toont anderzijds de groeipijnen van een jonge man die als journalist zijn plek in de multiculturele samenleving zoekt. Dat is prima en ik heb me met de lectuur van het boek dan ook erg geamuseerd. Maar een roman is dit niet en ik had wat meer diepgravende analyses verwacht.

Schrijver Naegels, Tom
Titel Los : roman
Jaar van uitgave 2005
Bron Trouw
Publicatiedatum 30-04-2005
Recensent Rob Schouten
Recensietitel Liefde voor volk en vreemdeling

Een 'roman' noemt Tom Naegels zijn boek 'Los', maar het dient zich vooral aan als een autobiografisch geschrift over ene Tom Naegels, die journalist bij een Vlaamse krant is en doorgaat voor een alloctonenvriend. Dat je het toch een roman kunt noemen, komt doordat hij zijn maatschappelijk verslag afwisselt met het verhaal over het sterven van zijn grootvader, op z'n Vlaams Bompa geheten. Bompa is een oude socialist, voor wie de oude politicus Camille Huysmans altijd het grote voorbeeld was. Maar hoe links ook, van alloctonen moet hij toch eigenlijk weinig hebben; wanneer zijn kleinzoon hem optrommelt om te helpen bij een inburgeringscursus, wekt hij verkeerde aandacht door allerlei racistische uitspraken. Eenmaal ziek en gebrekkig geworden, wenst hij te sterven, maar bureaucratie en artsen-ethiek staan hem in de weg bij de gewenste euthanasie: ten slotte sterft hij afgeleefd vanzelf.

Twee actuele maatschappelijke onderwerpen vervlecht Naegels op deze manier met elkaar, het multiculturele drama en het vraagstuk van de euthanasie. Het aardige van het boek is dat Naegels, ondanks zijn principiële sympathie voor alloctonen, zijn verbazing en afkeer van sommige van hun gewoontes, niet onder stoelen of banken steekt. De groepjesgeest van Marokkaanse jongens, hun intimidaties en gescheld, verleiden hem ertoe, in navolging van onze eigen Rob Oudkerk, van 'kutmakkaken' te spreken.

Een Pakistaanse vriendin begeeft zich dan weer in het hol van de leeuw, het cafe van het Vlaams Blok, en fietst onbevangen door alle domme racisme heen: zo wordt hij verliefd op haar.

In feite gaat het in dit realistische boek om twee liefdes, die voor de vreemdeling en die voor de eigen volkse Vlaming, die op het eerste gezicht slecht vallen te rijmen, maar in de ietwat timide intellectueel die Naegels is, toch samenkomen. Daarmee brengt hij op aardige wijze het dilemma in kaart: hoe kun je het nieuwe begrijpen zonder het oude te verraden.

Oplossingen voor wat ook in Vlaanderen kennelijk dagelijkse kost is geworden, het probleem veilig en waardig te leven, draagt Naegels niet aan, maar hij beschrijft het allemaal ingeleefd en van twee kanten. Sympathiek, dat is geloof ik het woord voor dit boek.

Tom Naegels: Los. Meulenhoff/Manteau, Amsterdam/Antwerpen. ISBN 9085420083; 184 blz. E16,95

Schrijver

Naegels, Tom

Titel

Los : roman

Jaar van uitgave

2005

Bron

Het Parool

Publicatiedatum

[? Datum weggefallen bij kopiëren-plakken]

Van alle Belgen die de afgelopen jaren debuteerden was schrijver-journalist Tom Naegels (1975) de minst Belgische van allemaal. Althans, in zijn teksten. Naegels neeg nogal naar Holland, naar de Randstad in het bijzonder.

Het boek *Walvis* (2002) bijvoorbeeld, Naegels voorlaatste roman, was ongesuikerd, bijna rauw, zowel in grammaticaal opzicht als in onderwerpkeuze. In de verhalenbundel *Het heeal* in waarmee Tom Naegels in 1997 debuteerde, ging het onder meer over jonge mensen in een Amsterdams kraakpand. Las je Naegels, dan onderscheidde hij zich in weinig van zijn Nederlandse collega's. Het ontbrak de Vlaming aan een eigen literair smoel. Naegels was van alles een beetje, wat lastig is wanneer je je als beginnend schrijver wilt manifesteren. Wellicht om die reden dat Naegels de ene keer door het Belgische filiaal van Meulenhoff, Manteau, werd uitgegeven en de andere keer door Nijgh & Van Ditmar.

Toch, nu Naegels derde roman, getiteld *Los*, is verschenen, valt die tweeslachtigheid van de schrijver ineens volstrekt op z'n plaats, alsof hij na enig zoeken de goede toonsoort bij het juiste onderwerp heeft gevonden. *Los* is, laat dat vast gezegd zijn, een verpletterend boek. Bovendien is het sterk autobiografisch, wat in dit geval een uitstekende keuze is geweest.

Aan het woord in *Los* is de journalist Tom Naegels, verslaggever voor *De Gazet*. Naegels begint het verhaal met zijn 89-jarige grootvader Bob Lorreyne, oud-socialist en gewezen diamantslijper te Antwerpen. Bompia ligt in het ziekenhuis vanwege een complex van aandoeningen. Het liefst zou hij zelfmoord plegen, maar daar heeft hij de kracht niet meer voor. Euthanasie is hem niet gegund, daarvoor voldoet hij niet aan de door artsen en de overheid opgestelde criteria. Toch staat opa's besluit vast. Hij stopt met eten. Zo hongert hij zichzelf langzaam uit.

Naegels schetst met het beeld van zijn volkse opa een beeld van de generatie die hard gewerkt heeft om de welvaart zoals we die nu kennen te creëren. Tegelijkertijd laat hij zien dat grootvader moeite heeft dat er tegenwoordig zoveel buitenlanders naar Antwerpen komen die geen enkele binding met de stad hebben, geen benul hebben van de geschiedenis en de mensen die er al wonen.

En terwijl opa op zijn sterfbed ligt, breken op de Turnhoutsebaan rellen uit nadat er een Marokkaanse jongen is neergeschoten. Tom Naegels beschrijft de opkomst van de Arabisch Europese Liga en haar mediagenieke voorman Dyab Abou Jahjah, de wonderboy van de Arabische gemeenschap, de nieuwe Malcolm X, de ayatollah in maatpak.

Hij vertelt over de spanningen en neemt waar dat piepjonge Marokkaanse jongens voortdurend woedend zijn, terwijl in sommige gevallen verdriet meer op z'n plaats is. En hij vraagt zich af: 'Wat is er met die mensen dat hun verdriet zo snel boosheid wordt? Wat is er met Arab

[stuk ontbreekt]

Schrijver Naegels, Tom
Titel Los : roman
Jaar van uitgave 2005

Bron Vrij Nederland
Publicatiedatum 09-04-2005
Recensent Jeroen Overstijns
Recensietitel Een aardbeienmilkshake voor de allochtoon

Met zijn nieuwe roman *Los* heeft Tom Naegels eindelijk de weg gevonden: op de breuklijn van persoonlijke bezieling en de samenleving. Zijn stervende grootvader en het Vlaams Blok hebben hem de richting gewezen. Die twee vallen trouwens bijna samen. De grootvader is jarenlang lid geweest van de socialistische partij, maar hij werd bijna blind en raakte verbitterd. Zijn ergernis is die van het Vlaams Blok geworden, dat zich na een veroordeling voor racisme tegenwoordig Vlaams Belang noemt. Als Vlaanderen de laatste jaren in iets een voorsprong heeft opgebouwd, dan wel in maatschappelijke onrust en de omgang met rechts populisme. *Los* is een product van de tweede beweging in het leren omgaan met het fenomeen Vlaams Belang: minder demoniseren, en de redenen proberen te begrijpen voor het aanhoudende verkiezingssucces. Het zoekt vooral naar begrip voor heel veel standpunten en verpersoonlijkt politieke motieven tot hun emotionele drijfveren.

Los is met concrete kleine verhalen een duidelijk antwoord op de vraag hoe het met onze hedendaagse conditie gesteld is - al staat achter dat antwoord een nieuw vraagteken. Naegels' boek heeft een duidelijke samenhang, het wordt af en toe sentimenteel maar vermijdt net de gevarezone. Het boek heeft ook het lef om een boodschap uit te dragen. Maar welke precies? *Los* toont immers veel maar toont niet veel aan. Of toch één ding. Namelijk dat de term 'vreemdelingenvraagstuk' een gemakkelijk woord is voor een fenomeen met veel lagen. Al die lagen raken het hart van een veelarmige Zeit-geest die zich van politieke besluitvorming niets aantrekt: onze angst

voor verlies van onszelf, het gevoel genegeerd te worden, enorme verwachtingen tegenover de Staat en de Wereld om die angst te kenteren, onmacht en toch de wil om steeds meer greep te krijgen op onze eigen lotsbeschikking en ons lichaam. Daarom gaat *Los* ook over euthanasie. Qua vorm is *Los* een eenvoudig, in sneltreinvaart te lezen boek. Naegels' journalistieke achtergrond als oudverslaggever voor Het Laatste Nieuws zal daaraan debet zijn. In gewone taal, korte hoofdstukken en zonder veel drama vertelt het hoofdpersonage Torn Naegels hoe zijn opa zijn eigen levenseinde wil beheersen. *Los* is daarmee een boek ver voorbij het Vlaams Belang, over de psychologie die ons handelen drijft, en die we in politieke termen uitdrukken om ze iets te verlenen waar we eigenlijk geen recht op hebben: een schijn van objectiviteit.

Die claim op objectiviteit haalt de schrijver onderuit door zichzelf als reporter overal heen te loodsen waar meningen maar verschillend kunnen zijn: zowel naar café Roma waar de Antwerpse volksmens zijn onmacht in schuimkragen verdrinkt, als naar de allochtone cafés waar allochtonen hetzelfde doen in munt-thee en - hoe bizar - chocomelk en aardbeienmilkshake. Torn Naegels heeft door zijn individualisering van grote thema's in heel herkenbare verhalen en door zijn eigen emotionele durf een uitstekende vorm gevonden voor acute maatschappelijke breuklijnen. *Los* raakt grote verhalen aan door ze klein te maken. En raakt zo ook de lezer.

Schrijver Naegels, Tom
Titel Los : roman
Jaar van uitgave 2005
Bron Knack
Publicatiedatum 06-04-2005
Recensent Frank Hellemans

Recensietitel Ik durf nu eindelijk voluit te zeggen wat ik te zeggen heb

Zelf noemt hij zich een sociaal-realist, maar misschien is hij wel een volksschrijver. Tom Naegels schreef met 'Los' een gedurfde en geëngageerde Antwerpse stadsroman over racisme en euthanasie. Een gesprek over de Strangers, 'makakkologen' en zelfverwijt.

Heeft er iemand een nummer van de bonobo's van het stadsbestuur?' Of het er echt zo toeging op de Antwerpse krantenredactie van De Nieuwe Gazet, wil Tom Naegels niet meteen kwijt. Maar met zijn roman Los steekt hij alleszins de nek uit. Eindelijk nog eens een jonge Vlaamse auteur die de wereld wil laten zien, zoals ze is, in al haar schrijnende maar ook aandoenlijke verscheidenheid. Hij laat in zijn derde roman zichzelf als Tom Naegels in het verhaal rond paraderen terwijl hij als journalist de rellen in Borgerhout verslaat en in het gezelschap van een nauwelijks vermomde Ahmed Azzuz, de rechterhand van Dyab Abou Jahjah, The Lady in Red van crooner Chris de Burgh meekweelt. Toch maakt Naegels geen karikatuur van de Antwerpse (media)realiteit. Hij stelt zich kwetsbaar op, want hij toont het personage Tom Naegels ook als verliefde partner van een Pakistaanse schone die het niet zo begrepen heeft op zijn keuken en op zijn intellectuele voorkeuren. Ondertussen maakt de lezer kennis met het afscheidconcert van De Strangers (allah is groot, mor ziekekas is groter) en met Naegels' grootouders. Vooral zijn grootvader, aan wie het boek is opgedragen, en die als socialistische partijganger erg opkeek naar de grote Camille Huysmans, is een scharnierfiguur. In 40 fragmenten boetseert Naegels een sprekend portret van het Antwerpen van de volksmens en van de allochtoon waarin de harde realiteit (de grootvader sterft, het hoofdpersonage verliest zijn liefje) en de journalistieke beeldvorming tot een multidimensioneel panorama versmelten van een multiculturele stad.

In oktober wordt hij pas 30. Hij heeft dus nog eventjes de tijd om de grote sociale roman te schrijven waarvan hij al zo lang droomt. Tom Wolfe, de Amerikaanse 'nieuwe journalist' die hij zijn voorbeeld noemt, heeft toch ook pas na zijn veertigste Vreugdevuur der ijdelheden geschreven? Naegels, die na enkele jaren redacteurschap bij De Nieuwe Gazet nu van zijn pen leeft, heeft sindsdien allesbehalve stilgezeten. Op zijn Antwerpse appartementje in de Haantjeslei, vlakbij de herenhuizen waar zijn beroemde confraters Willem Elsschot en Gerard Walschap in de Lemméstraat hebben gewoond, gooit hij maar eventjes 7 boeken op tafel waaraan hij het afgelopen jaar heeft gewerkt. Als Barbara Hofmann schreef hij Witse, naar de gelijknamige tv-serie. Ondertussen was hij ghostwriter voor boeken over Pieter Aspe, Gilles De Bilde, de zoo in Antwerpen, België, grenzeloze liefde en populariserende wetenschappelijke thema's (Hoe? Zo!). En dan vergeet ik zijn Antwerpse wandelgids (Antwerpen Boekenstad) die tussen de licht lopende beschrijvingen door toch heel wat sterke poëzie van in Antwerpen wonende dichters bevat. Een rasechte broodschrijver dus die ook nog eens de tijd vindt en vooral de noodzaak voelt om romans te schrijven. Wat is hij nu op de eerste plaats: inktkoelie of kunstenaar? Tom Naegels: 'Ik kan door om het even wie ingehuurd worden om een tekst te maken. Als het maar niet te gespecialiseerd is. Ik stel mijn handen en computer ter beschikking. Ik ben dus een echte broodschrijver. Maar daarnaast ben ik columnist voor De Standaard en literair auteur. En dat doe ik in eigen naam en niet in opdracht. Daar wil ik zelf iets in kwijt.'

U wilt er heel wat in kwijt, ook uzelf want uw hoofdpersonage heet Tom Naegels? TOM NAEGELS: Ik wil geen verhaal vertellen over mezelf, mijn eigen zielenroerselen of familie. Ik wil verhalen schrijven over de maatschappij, over sociale relaties die het strikt persoonlijke overstijgen en dan kom je vanzelf terecht bij het multiculturalisme, racisme en beeldvorming in de media. Dat zijn allemaal zware thema's. Ik heb gezocht naar een vertelwijze om die op een niet drammerige maar concrete manier te brengen. Ik ben ervan overtuigd dat iedereen met die grote, politieke thema's hoe dan ook te maken krijgt. De autobiografische vertelwijze is mijn manier om op zo'n concrete, directe manier die thema's te kunnen behandelen. Toch maar beter journalist gebleven dan? NAEGELS: Dat klinkt inderdaad erg journalistiek. Maar de grens tussen journalistiek en literatuur is vrij vaag. Een journalist gebruikt de werkelijkheid om een verhaal te

vertellen terwijl een schrijver een verhaal gebruikt om iets over de werkelijkheid te vertellen. Bij een journalist moeten de details kloppen, want daar kunnen ze hem op pakken. Bij een schrijver hoeft dat niet, maar de essentie moet wel juist zijn. Waarom zou ik alles niet vertellen vanuit mezelf? Ik heb mijn eigen persoontje als personage opgevoerd omdat ik zo eerlijker kwijt kon wat ik qua politiek wilde vertellen. Dat is een meer directe manier om de lezer bij de les te houden. Ik wil me niet verschuilen achter personages. Ik durf nu, na twee romans en een verhalenbundel, eindelijk voluit te zeggen wat ik te zeggen heb. Zoals op bladzijde 51 : 'Wat volks is, goed is.' U schrijft met onverholen sympathie over volkse cafés, het laatste optreden van De Strangers en, niet te vergeten, uw grootvader, een volkse socialist. NAEGELS: Ik ben geïnteresseerd in Antwerpse volkscultuur, maar ik ben een sociaal-realist. Ik ben geen volkschrijver, zoals Lode Zielens bijvoorbeeld. Ik probeer de maatschappij en dan concreet de stad Antwerpen, waarin ik leef, zo realistisch mogelijk weer te geven, met alle verschillen: dus zowel het Vlaams-volkse en het allochtoon-volkse als het hoger opgeleide mediawereldje. De verschillende subculturen van mijn stad dus weergeven, dat wou ik doen. Aangezien de roman over racisme gaat, speelt de volkscultuur in mijn boek een grote rol. Maar wat is racisme? De volksmens die bij een pint zit te schelden op vuil makakken of journalisten onder elkaar die bij wijze van lolligheid grapjes maken over makakkologen? Waarom worden dergelijke grappen trouwens niet gemaakt over Chinezen en Indiërs, maar alleen over Marokkanen? Ik kom natuurlijk zelf uit een volks, socialistisch milieu en in die progressieve cultuur had het volk een bepaald romantisch imago. Is dat romantisch imago niet eerder conservatief?

NAEGELS: Ik bedoel simpelweg de bewondering voor het authentieke, voor

de gewone man. Zowel bij het oude, economische links dat opkwam voor de noden van de kleine man als bij het nieuwe, ethische links, waar ik en veel journalisten toe behoren, is er toch die bewondering voor de volksmens, zo van: je mag niet op de volksmens neerkijken, eigenlijk heeft hij meer levenswijsheid dan wij. Je houdt van die mensen, je hebt er sympathie voor. Je kan er films over maken, zoals iedereen beroemd van Dominique Deruddere, terwijl ik weinig goede films ken over hoger opgeleiden. Is die film dan geen equivalent van uitlach-tv?

NAEGELS: Nee, er wordt met de gewone mensen gelachen, maar tegelijkertijd snijdt dat door het hart van ontroering, van de eenvoudige goedheid die in die mensen zit.

'Ik hou van snorren en tapijtjes in de nek en dikke pensen en gouden kettingen en trainingsbroeken en geblondeerde permanenten.' Tom Naegels: eindelijk een maatschappelijk bewogen schrijver die de volksmens rehabiliteert? NAEGELS: Het volk is goed in abstracto, maar in concreto is het vaak anders. Bijna elk contact met volksmensen is moeilijk. We verschillen cultureel zo sterk van elkaar. Op zich is met die snorren niets mis, maar in het licht van de symbolenstrijd die we als groepsdieren toch ook met elkaar voeren, krijgt dat een totaal andere invulling. Het is zoals met het laatste optreden van De Strangers waar ik in het boek over schrijf. Het is een verwarde sympathie die ik samen met het hoofdpersonage koester. De Strangers is volkse humor in actie. Een Stranger die een rok over zijn hoofd trekt en dan in burqa staat en daarbij zegt: zo loopt iedereen in Borgerhout erbij. En dan ligt heel de zaal plat. Wat moet ik daar als toeschouwer dan van denken? Is dit nu sympathiek, fris van de lever en volkse humor of is dat racisme dat inherent is aan die volkscultuur? Het blijft dubbelzinnig? NAEGELS: Racisme kan je zo moeilijk duiden. Zuiver ideologisch, fascistisch racisme, zoals bij de nazi's of de skinheads, is voor iedereen overduidelijk slecht. Maar racisme kan zich op honderd en een manieren manifesteren, en dan is het helemaal niet duidelijk of dat nu verwerpelijk is of niet. Ik vraag me in mijn roman af wat verbondenheid kan betekenen. Je wordt geacht om je verbonden te voelen met je familie, met je volk, met allochtonen, maar dat is helemaal niet vanzelfsprekend. De meeste mensen leven in een klein kringetje waar de eigen symbolentaal door iedereen zonder problemen wordt gebruikt en verstaan. Als ik met vrienden op café ben, dan is er nooit een moment dat ik me afvraag waarom een vriend dat soort kleren draagt of die specifieke uitlatingen doet. Maar als je de positie van buitenstaander kiest, bots je op allerlei vreemde rituelen. Als ik zelf een volkscafé binnenstap, voel ik toch ergens dat ik daar niet zomaar op mijn plaats ben en

gewoonweg word aanvaard. Ik weet niet direct wat ik tegen die mensen zou kunnen zeggen. De onderwerpen die mij interesseren, boeien hen niet. Ik zie er ook anders uit dan zij. Hetzelfde geldt voor allochtonen. Ze zijn een verrijking, zeker en vast, maar als je echt met hen in contact komt, dan merk je een boel eigenaardigheden: de macho- en zwamcultuur, dat enorme rond-de-pot draaien. Toch krijgt de volksmens in uw roman het laatste woord. Uw grootmoeder zegt tegen haar dode man dat hij eindelijk eens rustig is: 'Leg u, kalmeer, geniet.' NAEGELS: Laat los en aanvaard: dat zijn de woorden die ik belangrijk vind. Sluit je niet de hele tijd op in wat jij vindt dat moet gebeuren. Als je het eigen groot gelijk loslaat, wordt het leven makkelijker. Hoe lossier je je voelt, hoe minder belang je hecht aan uiterlijk vertoon en hoe evidentier het is om je verbonden te voelen met mensen. Het zijn heel dikwijls banale dingen die mensen van elkaar doen vervreemden: hij spreekt niet precies de taal die ik spreek, of hij draagt kleren die ik niet leuk vind of hij gaat niet op dezelfde manier met zijn vrouw om als ik. De optelsom van die kleine verschillen leidt wel tot een pijnlijke breuk, zoals het hoofdpersonage meemaakt met zijn Pakistaanse vriendin? NAEGELS: Ik verwijt me dat. Ik probeer open en tolerant te zijn, maar ik merk bij mezelf dat ik dat zeer moeilijk vind. Het is veel comfortabeler om met de kleine vertrouwde vriendenkliek om te gaan dan iets nieuws te proberen. Ook als journalist vond ik het vaak bedreigend om op reportage te gaan en me in het vreemde gewoel te moeten storten. Maar tegelijk was het ook bevrijdend om op die manier gedwongen te worden mijn eigen stek te verlaten. Waarom hecht ik toch zoveel belang aan die kleine onnozelheden, zoals weten welke kaarsen je op tafel zet voor een romantisch diner, zoals weten dat je geen mayonaise gebruikt als je vriend voor je gekookt heeft, zoals weten welke films wél en welke films niet te doen zijn? Ik heb mijn liefde voor die vrouw kapotgemaakt door die ergernissen. En ik denk dat veel mensen dat ook zullen herkennen. We zijn vaak heel beoordeelend en veroordelend, ook al beweren we tolerant te zijn. Het is toch normaal dat je nooit samenvalt met je perfecte zelf? NAEGELS: Niet als je jezelf beschouwt als links en progressief: want dan ben je een superieur wezen dat boven al dat kleinburgerlijke en veroordelende staat. Je wordt dan geacht een kosmopoliet te zijn die graag de wereld rondreist en allerlei nieuwe invloeden ondergaat. Je wilt iedereen begrijpen en vooral op niemand neerkijken. Tot zover de theorie, want de praktijk is dus iets helemaal anders.
? [stuk ontbreekt??]

Schrijver	Naegels, Tom
Titel	Los : roman
Jaar van uitgave	2005
Bron	De Tijd
Publicatiedatum	02-04-2005
Recensent	Jeroen Overstijns
Recensietitel	De mens voorbij de mening

ROMAN

Los

Tom Naegels 2005, Amsterdam/Antwerpen, Meulenhoff/Manteau, 183 blz., ISBN 90-8542-008-3.

(tijd) - 'Los', de nieuwe roman van Tom Naegels, is niet alleen het boek met - totnogtoe - de mooiste vormgeving van 2005. Het is van alle Nederlandstalige boeken die dit jaar al verschenen ook een van de meest interessante. Tom Naegels heeft eindelijk de plaats gevonden waar zijn boeken naar zochten: op de snijlijn van de persoonlijke bezieling en de grote samenleving. Zijn stervende grootvader en het Vlaams Blok hebben hem de weg gewezen.

Voor boeken als 'Los' halen heren met rolkraag op vernissages wel eens de term 'relevant' van stal alsmede hun instemmende bewondering, zelfs zonder het boek gelezen te hebben. 'Los' is dan ook een heel concreet antwoord op de vraag hoe het met onze hedendaagse conditie gesteld is. Al staat achter dat antwoord een nieuw vraagteken. De cover vermeldt wel het label 'roman' maar 'Los' is evenzeer een non-fictieboek. Het claimt de werkelijkheid en heeft daar alle recht op, eenvoudigweg omdat Tom Naegels er een uitstekend boek mee gemaakt heeft.

Als 'Los' iets hard maakt, is het dat het veelbesproken vreemdelingenvraagstuk een te gemakkelijke en tendentieuze term is voor een complex debat dat zo veel lagen heeft als Steve Stevaert ideeën. En al die lagen raken aan het hart van de Zeitgeist: onze angst voor verlies, het gevoel genegeerd te worden, enorme verwachtingen tegenover de staat en de wereld om die angst te kenteren, onmacht en toch de wil om steeds meer greep te krijgen op onze eigen lotsbeschikking, ons lichaam, onze verlangens. Daarom gaat 'Los' over interculturele breuklijnen maar daarnaast ook heel logisch over euthanasie, dat andere thema dat direct te maken heeft met greep houden op je eigen bestaan. Dat is slim bekeken van Naegels, want zo wordt 'Los' meer dan een eenkennig boek over de botsing der beschavingen. De twee thema's hebben dezelfde individuele en gevoelsmatige ondergrond, en dat houdt het boek bijzonder elegant bij elkaar.

Toch is 'Los' een heel eenvoudig boek. In een gewone, journalistieke taal, in korte hoofdstukken en zonder veel drama vertelt het hoofdpersonage Tom Naegels over zijn wankele nieuwe relatie met de 21-jarige Pakistaanse Nadia en over hoe zijn opa zijn eigen levenseinde wil beheersen en zo zijn aftakeling wil stoppen. Opa ligt in zijn ziekbed, en zijn kleinzoon bezoekt hem af en toe, terwijl in zijn woonplaats Borgerhout de spanning tussen culturen toeneemt en de euthanasiewet geen oplossing blijkt te bieden voor zijn grootvader. Die wil wel dood maar heeft volgens de geplogenheden van de nieuwe euthanasiewet en het verplegend personeel niet de status van iemand die ondraaglijk lijdt.

'Los' is geen eenduidig boek over het Vlaams Belang maar over wat daaronder ligt: de psychologie die ons handelen drijft, en die we in politieke termen uitdrukken om ze iets te verlenen waar ze eigenlijk geen recht op heeft: een schijn van objectiviteit. Die claim op objectiviteit haalt de schrijver Tom Naegels onderuit door zichzelf als reporter overal naartoe te loodsen waar meningen verschillend kunnen zijn, zowel naar café Roma waar de Borgerhoute volksmens zijn onmacht in schuimkragen verdrinkt als naar de allochtone cafés waar allochtonen hetzelfde doen in muntthee en - hoe bizar - chocomelk en aardbeienmilkshake. Naegels ergert zich aan de nonchalance waarmee zijn allochtone informant hem uren laat wachten voor wat onbruikbare non-informatie. Maar ook aan de geslepen beminnelijkheid waarmee een districtsraadslid van het Vlaams Belang in café Roma oproept om een nog radicalere partij te stichten. Alleen - en gelukkig - is Naegels in dit boek geen neutrale observator die zichzelf een gemakkelijke vrijplaats gunt in de objectiviteit van zijn verslag uit tegengestelde werelden. Naegels weet dat in elk woord een mening huist. Hij is kwaad als allochtonen de politie misbruiken als aanleiding om rel te kunnen schoppen, en raakt geïrriteerd over de opportunistische manier waarmee Marcel Colla zijn biefstukken-socialisme belijdt ter meerdere eer en glorie van zijn eigen electorale belangen. Naegels individualiseert zijn ervaring met de politiek tot de emotionele verhalen van de mensen die erin voorkomen. Zijn eigen manke relatie met Nadia, die moeilijk Nederlands spreekt ('Nadia heeft me een heel nieuwe soort liefde leren kennen: die zonder woorden') is meer dan een verzinnebeelding van de problemen van multiculturele relaties (dat is het ook wel), het is vooral gewoon de verzinnebeelding van hoe twee geliefden niet op dezelfde manier naar het leven kunnen kijken en hun relatie daarop stukloopt.

Het hoofdpersonage in deze vermeende teloorgang van het gezonde volksdenken is naast de verteller Tom Naegels zijn grootvader. Die is jarenlang lid geweest van de socialistische partij, maar raakte verbitterd. 'Van racisme naar homofobie en terug, van Israël naar Deurne, van de internationale politiek naar zijn ziekenhuisbed - geen man die de wereld zo synthetisch

overschouwt als bomp. Naegels haalt mooi Camille Huysmans van stal, decennia lang de voorman van het Antwerpse socialisme maar op het einde van zijn dagen een koppige, egoïstische oude man die het verlies van zijn eigen invloed niet onder ogen wilde zien. Naegels aanschouwt in zijn grootvader en in Huysmans dezelfde verbittering. Op die manier voel je over de pijn van beide oude mannen, een pijn die niets te maken heeft met vijanden buiten henzelf maar alles met de demon van innerlijk verlies, een enorm mededogen. Dat soort parallellen, en de genuanceerde eenvoud waarmee Naegels ze naar voren schuift, maken van 'Los' een sterk boek.

Zo is er ook het mooie verhaal over hoe Tom Naegels een afspraak heeft met een verzuurde accountant die kwaad is dat zijn straat op sommige tijdstippen wordt omgevormd tot een speelstraat voor de kinderen. Met een dodelijke efficiëntie schetst Naegels de man als een tragische egocentrisch die met zijn eigen venijn in de eerste plaats zichzelf ongelukkig maakt. Wanneer er een foto moet gemaakt worden, vraagt de man aan de fotograaf of hij wel commercieel genoeg lacht, 'Zal ik een glas wijn vasthouden, om commercieel te lijken?' In één zin je ziel bloot leggen, heet dat. Het zijn die concrete verhalen waarmee Naegels zijn sterkte bewijst. De politieke analyse is alleen op de achtergrond aanwezig. Als er al een politieke mening is, dan schemert er meteen twijfel doorheen, zoals over de mensen die hard lachen met de Marokkanenmoppen op het afscheidsconcert van De Strangers: 'En toch zijn het geen racisten! (Weet ik.) (Vind ik.) (Denk ik.) (Geloof ik.)'

Relevant

'Los' is een boek waarmee zichtbaar wordt dat het maatschappelijke debat rond de multiculturele samenleving in Vlaanderen de laatste jaren een nieuwe wending heeft genomen. De progressieve demonisering van het Vlaams Belang tegen de achtergrond van het nazisme (banden tussen nazi-ideeën en het zeventigpuntenprogramma, recent nog het vroegere bezoek van Koen Dillen aan Leon Degrelle) was objectief gezien wellicht bijzonder terecht, maar het heeft op geen enkel moment geleid tot een beter begrip van het fenomeen. Het heeft progressief Vlaanderen enkel in staat gesteld zichzelf te feliciteren met zijn eigen progressiviteit. 'Los' staat voor een andere manier om ermee om te gaan. Het zoekt naar begrip voor veel standpunten en verpersoonlijkt vooral politieke motieven tot hun subjectieve emotionele laag. Op een of andere manier klinkt dat als rechtvaardig, al is de nuance er ook de achilleshiel van.

Tom Naegels heeft in ieder geval de credibiliteit om zo een thema vast te pakken. Hij heeft jarenlang gewerkt als regionaal journalist voor Het Laatste Nieuws in Antwerpen ('reportages maken over de zot van de dag', heet het in 'Los'), woont in Borgerhout en kent dus de problemen een beetje. Natuurlijk kan je Tom Naegels verwijten dat zijn relativisering van goed en fout een impliciete goedkeuring is voor de ideeën van het Vlaams Belang, maar zo kan je elke nuance in het debat fnuiken. Naegels heeft door zijn individualisering van een maatschappelijk thema in heel herkenbare verhalen en door ook zijn eigen gevoel te laten spelen, een uitstekende vorm gevonden om in een heel persoonlijk boek acute maatschappelijke breuklijnen te tonen op een manier dat het je als lezer raakt. Fiction is een zelden beoefend genre in deze contreien. Tom Naegels doet het minstens even goed als Chris De Stoop, Frank Westerman en Filip Rogiers (deze laatste trouwens over hetzelfde thema). 'Los' is, nu vooruit dan - de rolkragen hebben gelijk, inderdaad een 'relevant' boek.

Jeroen OVERSTIJNS

Schrijver Naegels, Tom
Titel Los : roman
Jaar van uitgave 2005

Bron De Standaard
Publicatiedatum 24-03-2005
Recensent Mark Cloostermans
Recensietitel Optimisme tegen beter weten in

Boeketje superlatieven voor Tom Naegels

De verwachtingen waren hooggespannen voor Tom Naegels' nieuwe roman. Los is meer een 'best of' dan een nieuw boek, maar dan wel een 'best of' die zijn naam waard is. Het is een van die zeldzame romans die je zonder aarzelen aan iedereen in je vriendenkring en familie kunt aanbevelen.

DE nieuwe roman van Tom Naegels dook eind 2004 al op in de eindejaarslijstjes van bekende mediapers: dáár zaten zij nu eens op te wachten. Zijn columns in De Standaard lieten het beste vermoeden: als de auteur in dat genre zo sterk geworden was, dan moest hij in staat zijn om zijn drie vorige boeken (zeer wisselend ontvangen) te doen vergeten. Naegels heeft geen overbodige risico's genomen: als zijn vierde roman presenteert hij eenvoudigweg het beste uit zijn columns en uit vorig werk, fijngeslepen, nog beter verwoord dan anders en thematisch hechter vervlochten dan je in het begin denkt.

Wie geregeld Naegels' columns leest, zal veel echo's daarvan horen in Los. Wie bovendien Naegels' tweede roman las (maar die groep mensen is niet erg groot), herkent in Toms bomp uit Los meteen het personage Henri Constandt uit Meester Kader. De nieuwe roman is meer een „best of" dan een nieuw product, maar dan wel een „best of" die zijn naam waard is: Los is een vlekkeloze prestatie, een aaneenschakeling van hoogtepunten.

Los is een reportage, een (grotendeels?) autobiografisch verhaal waarin de auteur zelf de hoofdrol speelt. Drie verhalen lopen door elkaar. Er is het stervensproces van Toms grootvader: een verkapt pleidooi voor een verdergaande euthanasiewet. Er is de ontwikkeling van Toms contacten met Marokkanen: een zeldzaam genuanceerd, even hilarisch als terneerdrakkend beeld van een gemeenschap die meer als scheldwoord dan als nieuwsitem wordt opgevoerd. En ten slotte is er Toms relatie met Nadia, een Pakistaanse: een heel persoonlijke ontmoeting met het andere.

Maar wat is dat, „het andere"? Nadia, uiteraard, want zij komt uit zo'n andere culturele omgeving dat ze niet eens weet wat de holocaust is. De Marokkanen ook uiteraard, want alleen al hun manier van afspraken maken met journalist Naegels maakt het verschil in mentaliteit duidelijk. En ja, wellicht is de doorsnee Antwerpse volksmens, die personificatie van Racisme met een hoofdletter, ook „het andere": datgene waarvan we ons niet kunnen voorstellen dat we ermee samenleven.

DE uiteenlopende verhaallijnen van Los schetsen samen een beeld van een maatschappij die veel verdeelder is dan wij denken. De contacten tussen allochtonen en autochtonen in het Antwerpse zijn daarvan een extreem voorbeeld. Er zijn drie partijen bij dat „gesprek" betrokken: de autochtone volksmens, de autochtone hoogopgeleide positivo en de snordragende Marokkaan.

Van een grijs middenveld is in Los geen sprake: het multiculturele (scheld)gesprek vindt plaats tussen deze drie groepen, elkaar zo vreemd en toch tot elkaar aangetrokken. Pijnlijk zijn de verslagen van een buurtvergadering tussen overwegend vrouwelijke positivo's en uitsluitend mannelijke allochtonen. Pesterig zijn de gelijkenissen tussen de volksmensen en de allochtonen,

die verondersteld worden elkaar te haten: hetzelfde gebrek aan smaak, dezelfde snorren, dezelfde ongezellige horeca.

Loeihard is Naegels' kritiek op de positivo's en de weldenkende medemens. Heel leerzaam wordt het als Naegels in herinnering roept hoe de Antwerpse volkszangers De Strangers uit de gratie van de pers vielen. Uiteraard was het een fout van de groep om op te treden voor het Vlaams Blok, maar hun humor is misschien minder racistisch dan toen werd aangenomen. „Dat is volkse humor. Schoonmoeders kijven, Hollanders zijn gierig, getrouwde mannen zitten onder de plak, postbodes en agenten drinken graag een pintje en Marokkanen hebben tien kinderen en profiteren van den dop. Het herkenningseffect, niet de verrassing, maakt het grappig. Dat is wat wij, gestudeerden, vergeten zijn.”

Tot op de dag van vandaag haalt Filip Dewinter de publiekelijke veroordeling van De Strangers aan als een zaak van linkse broodroof. Een zware tactische fout van weldenkend Vlaanderen en een bewijs van totaal onbegrip, suggereert Naegels. (Soms geeft de auteur overvloedig commentaar of verstrekt hij sarcastische bijgedachten. Soms is zijn sturing suggestiever, maar daarom niet minder dwingend.)

ER zitten nog andere interessante conflicten in Los . Om gegeneerd te grinniken is Naegels' beschrijving van een Antwerpse „speelstraat” vol met blijde ravottende kindjes en trotse ouders die architect, designer en illustrator van kinderboeken zijn - het lijkt wel een prentje uit De Wachtstoren . Om te janken (van het lachen, maar ook van iets anders) is het gesprek tussen allochtone nieuwkomers en autochtonen, waarin de onderdrukte minachting van de laatsten voor de eersten plots aan de oppervlakte komt.

Als een van de nieuwkomers vraagt waaraan de autochtonen denken bij het woord „Russen”, doet een kleine regiefout het positieve repertoire omslaan in iets heel anders: „De jonge krijtstreepgebroke Belgien dachten aan zwarte wenkbrauwen die in een dikke streep doorliepen, aan hardvochtige vaders zonder werk die vodka distilleerden [] uit rotte aardappelschillen, aan mensen die er dolgraag uit wilden zien als gewone westerlingen maar daar altijd net niet in slaagden. Te sterk geblondeerde vrouwen [], net dat tikje te goedkoop, die kleine stijlfoutjes, die mode van drie seizoenen geleden - dat was het Oostblok voor ons, Belgien.” Oppervlakkig? Zeker. Net zo oppervlakkig als Naegels' observatie, bij de begrafenis van de vermoorde Antwerpse Marokkaan Mohammed Achrak, dat alle aanwezige moslims witte sportsokken dragen. „Waarom dragen Marokkaanse mannen witte sokken? Weten ze dan niet dat dat niet kan?”

Het zijn oppervlakkige kleinigheden die ons scheiden - dat is een van de voornaamste stellingen in deze polemische roman. Kleinigheden, geen grote thema's als godsdienst of cultuur.

Wat de allochtone gemeenschap betreft, kiest Naegels voor een optimisme tegen beter weten in. In zijn contacten met Marokkaanse theehuisjesbezoekers, AEL-mensen en hysterische jongeren op straat, probeert hij te ontsnappen aan beledigende stereotypen. Maar dat lukt niet altijd, zodat de auteur moet verzuchten: „Moeten er nog meer clichés worden bevestigd? Nee? Kunnen we dan verder?” Los is best wel een harde roman. De zinsnede „Maar is dat racisme?” komt meermaals voor in het boek. Ook in zijn eigen overtuigingen en handelingen gaat Naegels genadeloos op zoek naar de grens tussen gewettigde kritiek, machohumor en doodgewoon racisme.

L OS is een fantastisch grappige roman. Voor een deel gaat dit boek zelfs over humor, over hoe ironie ons scheidt van de allochtonen. Toch is niet alles in dit boek ironie. Neem volgende zinnen: „Komen [Vlaamse moslims] ooit op straat voor meer werk, beter onderwijs, minder racisme?”

Betogen ze ooit voor zichzelf? Nooit gezien. Maar als het gaat om solidariteit met de Palestijnen, dán staan ze met honderden hun kop eraf te schreeuwen: 'Bush! Sharon! Assassin!!' Alsof de eerste socialisten nooit betoogd hadden voor de achturendag of betaalde vakantie, maar wél tegen de uitbuiting van spoorwegarbeiders in pakweg Angola. Internationalisme, oké, maar alleen internationalisme?"

Twee vaststellingen. Eén: een uitdrukking als „je kop eraf schreeuwen" is niet te rijmen met een afstandelijk-ironische kijk. Los is niet alleen maar om te lachen. Daarvoor is Naegels' analyse te hard, daarvoor is zijn cynisme te juist, daarvoor is de realiteit momenteel iets te ernstig. En twee: deze roman bulkt zodanig van de spitante meningen, scherpe observaties en hilarische scènes dat het moeilijk is om niet te blijven citeren.

Dat maakt van Los een van die heel zeldzame romans die je zonder aarzelen aan iedereen in je vriendenkring en familie kunt aanbevelen.

TOM NAEGELS. Los. Meulenhoff/ Manteau, Amsterdam/Antwerpen, 184 blz., 16,95 euro.

DE AUTEUR. Tom Naegels (1975) debuteerde in 1997 met de verhalenbundel Het hee!al in! Sindsdien verschenen er twee romans en een jeugdverhaal. Tom Naegels was journalist voor Het Laatste Nieuws en schrijft nu wekelijks een column voor De Standaard .